

Musiikillinen iltapäivätoiminta

Elisa Kulmala

opinnäytetyö
Joulukuu 2009

Musiikin koulutusohjelma
Kulttuuriala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) KULMALA, Elisa	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 22.1.2010
	Sivumäärä 30 lehteä, Dvd	Julkaisun kieli SUOMI
	Luottamuksellisuus ( ) saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi Vuosaaren musiikkikoulun iltapäivätoiminta		
Koulutusohjelma Musiikin koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) PANTSU, Leena & KEKKO, Ulla		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Aloitin Vuosaaren musiikkikoulun iltapäivätoiminnan opettajana syksyllä 2008. Vuosaaren musiikkikoulu järjestää lähiympäristön koulujen ensimmäisen luokan oppilaille musiikkipainotteista iltapäivätoimintaa. Opinnäytteeni pohtii toiminnan tarkoitusta, toimitapoja sekä tavoitteita opettamisen näkökulmasta.</p> <p>Iltapäiväkerhon musiikkituokiot ovat monipuolisia. Kaikki toimintaan osallistuvat lapset soittavat viulua. Lisäksi toiminta sisältää musiikkiliikuntaa, rytmiikkaa sekä kuorolaulua. Kerron työssäni myös pedagogisista suuntautumisistani jotka ohjaavat toimintatapojani vahvasti.</p> <p>Opinnäytteen liitteenä on iltapäiväkerholaisten kevätkonsertti joka järjestettiin Vuosaaren Sasekatallossa 29.5.2009.</p>		
Avainsanat (asiasanat)		
musiikki, varhaisiän musiikkikasvatus, Orff, Suzuki, iltapäivätoiminta		
Muut tiedot		

Author(s) LAST, First	Type of publication Bachelor's / Master's Thesis	Date 22.1.2010
	Pages 30	Language Finnish
	Confidential ( ) Until	Permission for web publication (X)
Title Musical activity for afternoon		
Degree Programme Degree Programme in Music		
Tutor(s) PANTSU, Leena		
Assigned by		
Abstract <p>The author of this thesis has been working as a teacher in the after-school programme at the Vuosaari music school. The Vuosaari music school offers first-year pupils from schools in the surrounding area after-school programmes with a focus on musical education. This thesis discusses the purpose, methods and objectives of these activities from a teacher's perspective.</p> <p>The brief after-school music lessons are quite diverse. All participating pupils play the violin. In addition, activities include musical movement exercises, rhythm exercises and choral singing. In this thesis the author's pedagogical approach, which strongly guides the methods' choice, is explained.</p> <p>Attached to the thesis is a video recording of the after-school programme's students' spring concert that was arranged at the Saseka-house in Vuosaari on 29 May 2009.</p>		
Keywords		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	4
2	KOULULAISTEN ILTAPÄIVÄTOIMINTA.....	5
	2.1 Lainsäädäntö ja rahoitusperusta	5
	2.2 Kasvatukselliset tavoitteet.....	6
	2.3 Yhteistyötahot, vastuu ja velvollisuudet.....	8
3	MUSIIKKIKASVATUS ILTAPÄIVÄTOIMINNASSA	9
	3.1 Toiminnan musiikilliset tavoitteet	10
	3.2 Leikki on lapsen työtä.....	12
4	KAKSI MUSIIKKIPEDAGOGISTA NÄKÖKULMAA	13
	4.1 Carl Orff	14
	4.2 Shinichi Suzuki.....	15
5	MUSIIKILLISEN ILTAPÄIVÄKERHON.....	17
	5.1 Taustatekijät	17
	5.2 Päiväohjelma	18
6	MUSIIKILLINEN TOIMINTA	20
	6.1 Piiri	20
	6.2 Oma tausta viulunsoittajana.....	22
	6.3 Viulutunti	22
	6.4 Imitaatio-harjoituksia	23

7	KEVÄTKONSERTTI	24
8	POHDINTA.....	27
	LÄHTEET	29
	LIITTEET	30

1 JOHDANTO

Opiskellessani varhaisiän musiikkikasvatusta Jyväskylän ammattikorkeakoulussa, en vielä ymmärtänyt kuinka laajalle musiikin kentälle työnkuvani voikaan sijoittua. Opin-tojeni loppuvaiheessa muutin Helsinkiin, jossa minulle tarjottiin töitä Vuosaaren musiikkikoulun iltapäivätoiminnan ohjaaja, Terhi Murtoniemen sijaisena. Otin haasteen innolla vastaan, vaikka musiikkipainotteista iltapäivätoimintaa oli järjestetty Vuosaarissa vasta vuoden, eikä toiminta näin ollen ollut täysin vakiintunut. Työnkuvaani kuuluu myös osittain toiminnan kehittäminen ja sen toimintatapojen vakiinnuttaminen yhdessä Terhi Murtoniemen sekä rehtori Liisa Winbergin kanssa.

Vuosaaren musiikkikoulu on järjestänyt musiikillista iltapäivätoimintaa nyt jo yli kahden vuoden ajan. Musiikkikoulu sai uutta puhtia toimintaansa Wihuri –säätien antaman apurahan myötä syksyllä 2008. Rahat sijoitettiin instrumenttihakintoihin niin, että koululle ostettiin 12 viulua, viisi selloa, djemperumpuja sekä laatta- ja rytmisoittimia iltapäivätoiminnan käyttöön. Viikon opetus jakaantui kahden ohjaajan kesken. Alina Järvelä opetti maanantaisin ja tiistaisin, minä loppuviikon. Lisäksi koululaisten ohjaajana toimi työharjoittelija Reeta Nissinen sekä erään oppilaan henkilökohtainen avustaja Kristiina Kauppinen. Syksyllä 2009 jatkoin toimintaa koko viikon vastuuhjaajana. Apuohjaajana toimii viulisti Toivo Rolser. Lisäksi talossa on harjoittelija. Käytössäni on kohtuullisen kokoiset tilat, kaksi avustajaa ja uudet soittimet opetuskäyttöön.

Työ imaisi minut mukaansa. On ollut hienoa huomata kuinka paljon iltapäivätoiminta vaikuttaa lapsen sosiaaliseen ja musiikilliseen kehitykseen. Pystymme yhdistämään musiikilliset työtavat ja lasten sosiaalisen kasvatuksen osaksi ohjelmallista iltapäivätoimintaa. Toimimme siltana myös vanhempien ja koulun välissä. Meillä on aikaa keskittyä lapseen myös yksilönä ja yllä- pitää tiiviisti vuoropuhelua lasten vanhempien kanssa.

Ohjaajan kannalta ihanteellista on, että samat lapset tulevat musiikinopetukseen päivittäin. Näin ohjaaja tutustuu lapsiin syvemmin ja löytää kenties helpommin oppilaslähtöisen tavan opettaa mm. instrumentin alkuopetusta.

Pohdin opinnäytetyössäni, miten harrastuspainotteista iltapäivätoimintaa voidaan toteuttaa lapsen musiikillista kasvua tukien sekä sosiaalisia taitoja kehittäen. Kirjoitan myös toimintatavoista sekä kahdesta pedagogisesta näkemyksestä, joita painotan opettaessani. Kädessäsi on nyt opinnäytetyö, jonka olen kirjoittanut inspiroituneena työstäni.

2 KOULULAISTEN ILTAPÄIVÄTOIMINTA

2.1 Lainsäädäntö ja rahoitusperusta

Koululaisten iltapäivätoiminnan järjestäminen ei ole kunnalle velvoite, vaan eräänlainen kasvatuksellinen haaste, johon se saa valtionosuutta rahoitusperustaksi. Toiminnan järjestämisen lähtökohta on lapsiperheiden tarve iltapäivähoidon saamiseksi.

”Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen on kunnille yhä vapaaehtoista. Jos kunta järjestää perusopetuslaissa tarkoitettua aamu- ja iltapäivätoimintaa, se saa toimintaan valtionosuutta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (635- 1998) tätä koskevan muutoksen (L 1137/2003) mukaisesti. Kunta päättää myös missä laajuudessa se toimintaa tarjoaa.” (Uoti. 2006:10.)

Opetuksen tulee olla kasvatustyötä, joka toimii jatkumona varhaiskasvatuksen tavoitteille, ja jolla on selkeät tavoitteet itsellään. Uotin mukaan ”Jokainen toimintaa järjestävä kunta vastaa siitä, että toiminta on perusopetuslain mukaista, vaikka se olisi-kin ulkopuoliselta hankittua toimintaa. Kunta voi päättää minkä hallintokunnan alaisuuteen koululaisten aamu- iltapäivätoiminta kuuluu. Yleisimmin se on sijoitettuna kunnan koulu- ja sivistystoimen yhteyteen, fyysisesti koulurakennustiloihin tai koulun välittömään läheisyyteen. Helsingissä toimintaa koordinoi Helsingin opetusvirasto (Uoti 2006:11.)”

Iltapäivätoiminnan ohjaajien pätevyys on herättänyt keskustelua laajalti. Usein iltapäivätoimintaa tarjoava yhdistys palkkaa työttömiä työnhakijoita tähän vaativaan kasvatustehtävään, ymmärtämättä tehtävän ohjaajalle asettamia ammatillisia haasteita. Olen ehdottomasti sitä mieltä, että toiminnan laadukkuus perustuu vastuuhjaajien ammattitaitoon. Näin ollen laadun kriteereiksi ensimmäinen vaatimus olisi oltava ohjaajan pätevyys. Vastuuhjaajan pätevyys luo myös luottamusta toiminnan ja kodin välillä. Iltapäivätoiminnan ohjaaja-koulutus on käynnistynyt useilla paikkakunnilla. (Koska iltapäivätoiminnan olisi hyvä olla harrastuspainotteista, antaa se tai dealojen koulutuksen saajille oivalliset valmiudet toimia tässä tehtävässä) Lisää lakiuudistus..

Työnantaja on velvollinen tarkastamaan lasten kanssa työskentelevän työntekijän rikosrekisteriotteen. ”Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä säädetään siitä annetussa laissa (504/2002). Lakiin on lisätty (L 1138/2003) aamu- ja iltapäivätoimintaa koskevat säännökset vuonna 2003. Nämä säännökset tulivat voimaan 1.4.2004. (Uoti 2006 s.9)

Iltapäivätoiminnan kuukausimaksut vaihtelevat kunnittain. Tavoite olisi, etteivät perheet joutuisi maksuissa eriarvoiseen asemaan. Vanhemmille koituvat kuukausittaiset kustannukset ovat kohtuuhintaisia. Helsingissä maksut on jaettu kahteen luokkaan. Ennen kello 16.00 lähtevät 80 euroa/kuukausi, ennen 17.00 lähtevät 100 euroa/kuukausi. Perheet voivat anoa avustusta kustannuksiin, tai vapaa/puolivapaa oppilaan muodossa.

Lisätietoa iltapäivätoiminnan laillisuudesta ja rahoitusperusteesta löytyy opetusviraston Internet sivuilta.

2.2 Kasvatukselliset tavoitteet

Iltapäivätoiminnan tarkoitus on tukea koulun ja kodin kasvatustyötä. Suurelta osin tavoitteet keskittyvät sosiaalisiin tavoitteisiin, sillä toiminta on pääosin ryhmätoimin-

taa. Ryhmäopetuksen kannalta on ensiarvoisen tärkeää saada lapsi sopeutumaan sosiaaliseen ympäristöönsä. Luokkakoot ovat suuria, samoin iltapäiväryhmien koot. Opettajan on hallittava ryhmä myös vapaan leikin aikana, ja tämä on mielestäni huomattavasti työläämpää iltapäivätoiminnassa, jonka aikana lapsella on enemmän leikkiaikaa, kuin koulupäivän aikana. Ohjelmallinen ja suunniteltu musiikillinen tai vaikkapa liikunnallinen toiminta rauhoittaa ryhmää, sillä tunnelma muuttuu ohjeellisen toiminnan myötä keskittyneeksi.

Koululaisen iltapäivätoiminnan tavoitteena on turvata lapsen hyvinvointi muuttuvan perhe ja työelämän keskellä. Toiminnan tulee tukea lasten kehitystä jatkumona varhaiskasvatuksen sekä esiopetuksen kasvatustehtävälle. Sille on asetettava perusopetuksen yleiset kasvatustavoitteet. Toiminnan tarkoitus on tukea lapsen itsenäisyyttä, mutta antaa samalla lapselle aikuisen turvaa ja läsnäoloa sekä ohjausta. Ohjaajan tulee suunnitella ohjattua virkistävää toimintaa, mutta antaa lapselle mahdollisuus myös lepo hetkeen ja itsekseen oloon. Iltapäiväkerhot ovat yhteistyössä koulujen ja kotien kanssa. Aikuisen antama malli, toisen kunnioittaminen sekä huomioon ottaminen ja yhteiset säännöt ovat perusta hyvälle yhteistyölle. (Lindroos 2006, 5)

Olen huomannut, että lapsen maailma muuttuu monella tapaa kouluikänsä tultaessa. Ennen kaikkea vastuu oman toiminnan seurauksista konkretisoituu. Lapsen on hoidettava koulutehtävänsä ja näin täytettävä opettajan vaatimat velvoitteet sekä noudatettava yhteisiä sääntöjä. Lapsen on löydettävä paikkansa uudessa ympäristössä sosiaalisesti, ettei hän koe syrjäytyvänsä. Jos lapsen itseluottamus kasvaa vastuun myötä, on ympäristö onnistunut tehtävässään. Jos vastuu ja paineet kasvavat liian suuriksi lisäten pelkoa epäonnistumisesta, taakka voi käydä lapselle raskaaksi. Näin itsetunto laskee, ja lapsi saattaa masentua. Tähän on aikuisten syytä reagoida mahdollisimman nopeasti. Iltapäiväkerhossa opettajalla tulisi olla aikaa kuunnella lapsen huolia sekä kannustaa häntä vaativissa vastuutehtävissä tukien hänen kasvuaan.

Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta, iltapäivätoiminnan vetäjällä on vastuu lapsen kasvatuksesta iltapäivätoiminnan yhteisöön. Toiminnan tarkoitus on estää lasta syrjäytymästä. Toiminnan järjestäminen ennaltaehkäisee riskitekijöitä, joita liittyy lapsen valvomattomaan yksinoloon.

Iltapäiväkerholaisten yhteiset säännöt tulisi sopia lasten kanssa heti syksyllä kun toiminta käynnistyy. Säännöt rauhoittavat myös herkempiä lapsia ja luovat opettajaan luottamusta. Turvallinen ympäristö perustuu sääntöihin sekä periaatteeseen, että teoilla on aina ns. syy, - ja seuraus. Sääntöjen on oltava selkeitä ja pitäviä. Jokaista toimintaan osallistuvaa lasta koskevat samat säännöt. Luovan ilmapiirin syntyminen vaatii rajat. Mielestäni luovuus ei ole vain irrallista vapautta, vaikka moni niin ajattelee, vaan jotakin tarkoitusta ja tavoitetta kohti pyrkivää. Vasta rajojen sisällä luovuus voi todella päästä valloilleen.

Kannustava ympäristö on myös elintärkeä lapsen minäkuvan kehittyessä. Lasta on kannustettava kaikessa sallitussa tekemisessään. Opettajan haaste on oppia tuntemaan lapsen ominaispiirteet, jotta hän pystyy tukemaan lapsen sosiaalista kasvua ympäristön sosiaalisissa olosuhteissa. Lasta on helppo kannustaa luovuuteen. Hiljaisuuden ja rauhoittumisen oppiminen on tärkeä tavoite. Ryhmäopetuksessa on tärkeää kannustaa lasta sosiaalisuuteen, omien kykyjen tiedostamiseen, vuorovaikutustaitojen kehittämiseen sekä luovuuteen.

2.3 Yhteistyötahot, vastuu ja velvollisuudet

Iltapäivätoiminnan ohjaajat ovat vastuussa järjestämästään toiminnasta. Ohjaajan toiminnasta on vastuussa hänen itsensä lisäksi palvelun tuottaja. Tässä tapauksessa näitä ovat Vuosaaren musiikkikoulun tuki r.y ja Helsingin kaupungin opetusvirasto. Vastuuhenkilöinä tällä hetkellä toimivat Vuosaaren musiikkikoulun rehtori, sekä opetusviraston nimeämä itäisen alueen iltapäivätoiminnan koordinaattori. Näille tahoille kuuluu iltapäivätoiminnan laadun valvominen, yhteistyön koulujen ja iltapäivätoiminnan välillä ja toiminnan hakuprosessi. Oppilasvalinnat suorittaa kuitenkin opetusvirasto.

Jos oppilaan kanssa ilmenee jatkuvia ongelmia, esimerkiksi tottelemattomuutta tai kiusaamistilanteita iltapäivätoiminnan aikana, on siitä ilmoitettava lapsen vanhemmille ja keskusteltava asiasta. Iltapäivätoiminnan ohjaaja voi tarvittaessa olla yhtey-

dessä lapsen luokan opettajaan, jos tilanne sitä vaatii. Tähän yhteydenottoon täytyy olla lupa lapsen vanhemmilta. Haastavissa tai vaikeissa tilanteissa iltapäivätoiminnan ohjaajan on syytä olla yhteydessä tukiyhdistyksen vastuuhenkilöön, joka tapauksen niin vaatiessa ottaa yhteyden iltapäivätoiminnan koordinaattoriin. Lastensuojelullisessa tapauksessa ohjaaja on velvollinen ottamaan yhteyttä myös sosiaaliviranomaisiin.

Lapsella on opetusviraston puolesta tapaturmavakuutus matkalla koulusta kerhoon. Tämä edellyttää, että lapsi tulee kerholle suorinta tietä, eikä jää temppuilemaan matkalle, jolloin tapaturman riski on suurempi.

Vuosaaren musiikkikoulu on solminut yhteistoiminta- ja aie sopimuksen sekä siihen liittyvän toimintasuunnitelman, Itä-Helsingin musiikkiopiston ja Pop & Jazz Konservatorion kanssa. Tämä sopimus sisältää hyvin monipuolista yhteistä musiikkikasvatuksellista toimintaa. (Winberg 2009)

3 MUSIIKKIKASVATUS ILTAPÄIVÄTOIMINNASSA

Opettaja tarvitsee tavoitteellista musiikkikasvatusta toteuttaakseen paljon tietoa lapsen kehitysvaiheesta ja hänen motorisista ja sosiaalisista taidoistaan. Lisäksi opettajalta vaaditaan ammattitaitoa opettaa musiikkia monipuolisesti.

Mielestäni musiikkikasvattajan tärkein taito on omien musiikillisten taitojen monipuolinen hyödyntäminen opetustilanteissa. Opettajalla on oltava myös valtavan hyvä tilannetaju. On väärin ajatella, että opetustilanne toimisi juuri niin kuin opettaja on paperille sen suunnitellut. On hyvä jättää suunnitelmiin tilaa improvisoinnille, niille suunnittelemattomille tilanteille joita oppilaat saavat aikaan. Jos ryhmä on hyvin ryhmäytetty ja oppilaat tuntevat toisensa riittävän hyvin, musiikkihetki saattaa muoutua täysin oppilaiden improvisoimaksi. Opettajan tehtävä on ikään kuin ohjata lasten ideoista toimivia ryhmälle sopivia tehtäviä. Lasten oma aktiivisuus tekee tunteista aina myös helpomman opettajan työn kannalta. Myös opettaja nauttii motivoituneiden lasten opettamisesta.

Opetustuokion alkaessa opettajan on ennen kaikkea tiedostettava lasten vireystila, taidot sekä keinot jolla hän motivoi lapset keskittymään tunnin sisältöön. Musiikillisten työtapojen hyödyntäminen monipuolisesti on avain mitä mielekkäimpään musiikin kokemiseen. Kokonaisvaltainen musiikinoppiminen suorastaan vaatii äänen lisäksi liikettä.

3.1 Toiminnan musiikilliset tavoitteet

”Meidän täytyy tutkia, miten voimme kehittää lahjakkuutta kasvatuksen avulla.” (Suzuki, 1983 s.6)

Musiikinopettamisen lähtökohtana ovat väistämättä opettajan käsitykset opettamisesta sekä opettajan oma musiikillinen tausta.

Opettajat ovat luonnollisesti sidoksissa sukupolvensa musiikkikäytänteisiin sekä käsityksiin. Musiikkia opettavat ovat myös imeneet vaikutteita aikansa yhteiskunnallisesta taustasta, sekä opinnoistaan musiikkia. Oman opettajuuteni taustalla on kaikki edelle mainitut seikat. Oletan, että tällä hetkellä minussa opettajana vaikuttaa eniten koulutuksessa kehittynyt ammatillinen identiteetti. Myöhemmin opetukseeni vaikuttaa vahvasti myös kokemus.

Aloittaessaan musiikkiharrastuksen ryhmäopetuksessa seitsemänvuotiaina, lasten musiikilliset taidot vaihtelevat oletettavasti enemmän kuin esimerkiksi karkeamotoriset taidot. Yksilölliset erot ovat huimia. Lapsi oppii musiikkia ja musiikillista käyttäytymistä ympäristöltään, ja lapset ovat kasvaneet mitä erilaisimmissa ympäristöissä. Iltapäivätoimintaan tullessaan lapsi kehittää musiikillisia taitojaan paitsi opettajan johdolla, myös yhdessä muiden kerhossa käyvien lasten kanssa.

Ahonen korostaa, että lasten musiikillisen kehittymisen ja menestymisen takana ovat kannustavat vanhemmat. Brandin tutkimukset osoittavat, että 7- vuotiaiden lasten musiikilliseen kehitykseen ja koulusta saatuun musiikkinumeroon vaikutti vanhempien yleinen asenne musiikkiin. (Ahonen 2004, 144) Mielestäni tämä on selvästi nähtävissä myös omassa opetuksessani. Musiikin opetuksesta innostuneimmat vanhem-

mat tulevat helpommin keskustelemaan myös lapsen musiikillisesta osaamisesta ja kehityksestä. Näiden lasten soitto on innostunutta ja uskaltaisin sanoa, että jopa keskimääräistä tavoitteellisempaa. Lasta on todennäköisesti jo varhaislapsuudessa kannustettu musiikin tekemiseen ja musiikilliseen käyttäytymiseen. Useat heistä ovat käyneet myös musiikkileikkikoulussa vanhempien kanssa. Toisaalta musiikilliseen iltapäivätoimintaan hakeutuneet lapset ja heidän vanhempansa odotetaan olevan keskimääräistä enemmän kiinnostuneet musiikinopetuksesta, ja instrumentin alkuopetuksesta. Ne muutamat, jotka syksyllä 2009 olivat hakeneet paikkaa tavalliseen (harrastuspainottomaan) iltapäivätoimintaan, ja siirrettiin Vuosaaren musiikkikouluun, ovat tullessaan hyväksyneet ja tiedostaneet vahvan musiikkipainotuksen iltapäivätoiminnan aikana. Siksi en ole törmännyt varsinaisiin asenneongelmiin musiikinopetuksen suhteen. Vanhemmat tukevat toimintaamme kannustamalla lapsia musiikilliseen toimintaan.

Koen iltapäivätoiminnan kasvatuksellisen tehtävän tärkeäksi, ikään kuin kodin korvikkeeksi, arkisena ympäristönä lapselle. Kodinomaisuudella tarkoitan sitä, että lapsella on aikaa ja mahdollisuus myös vapaaseen leikkiin. Ympäristön tulee olla sellainen jossa opettaja on läsnä luotettavana, turvallisena, sekä vastuullisena ohjaajana. Hän selvittää myös lasten väliset ongelmatilanteet. Kun musiikinopettaja on läsnä lasten arjessa päivittäin 3-5 tuntia ja opettaa musiikkia monipuolisesti, ja kannustaa heitä musiikilliseen käyttäytymiseen, on hän mielestäni sanan kirjaimellisessa merkityksessä musiikkikasvattaja.

Näin tiiviin musiikkikasvatuksen haastavin tekijä ei ole selvittää yksittäisen oppilaan musiikillisia taustoja, vaan elää hetkessä antaen lapselle musiikillisiä elämyksiä ja kokemuksia. Vaikka kaikki lapset soittavat päivittäin viulua, en toivo että heistä jokaisesta tulisi viulustia. Se ei ole tavoitteeni alkuopettajana. Tavoitteeni on elinikäisen suhteen luominen musiikkiin. Musiikinopettajana pyrin tutkimaan mitä kaikkia mahdollisuuksia musiikki tarjoaa tekemiseen ja kokemiseen sekä yhdessä toimimiseen.

Soiton opetus ei tuo perheille lisäkustannuksia kuukausimaksuihin. Musiikkikoulu on pystynyt apurahalla ostamaan runsaan soittimiston, joten perheen ei tarvitse tässä vaiheessa kiinnittää rahojaan instrumenttihankintaan. Toisaalta vuoden 2009 syksyllä

osa vanhemmista on niin innoissaan lasten viulunsoittoharrastuksesta iltapäiväkerhossa, että ovat halunneet hankkia viulun myös kotisoittimeksi.

Tässä kohtaa kutsun opettajan roolia ohjaavaksi, sillä 7-8 vuotiaille ei mielestäni tarvitse opettaa luovuutta. Lapsi ei puhu luovuudesta, se on hänelle ikään kuin jokaisen kehon sisään rakennettu ominaisuus. Opettajalla on opetettavan tavoitteen ja motivoinnin kannalta oleellinen rooli opetustapahtumassa, silti opetettavan asian sisällä tulisi olla sijaa luovuudelle. Lapsi tarvitsee selkeät ohjeet soitto- ja liiketehtäviin. Ohjeiden ei toki tarvitse aina olla suullisia. Opettajan ja oppilaan dialogi voi olla myös esikielellistä, eli kehollista dialogia. Olen omaksunut tällaista opetustapaa varhaisen musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa saamallani opetuksella ja Orff-pedagogiikan kursseilla. Refleктоimisella tarkoitan sitä, että opettaja pyrkii omalla musiikillisella käyttäytymisellään kannustamalla oppilaita luovuuteen. Opettajan on luonnollisesti myös refleктоitava oppilaiden luovuuteen. ”Kuuntelemalla oppilaiden ideoita ja antamalla niiden resonoida itsessään, syntyy usein uusia ideoita, joita ei olisi syntynyt ehkä ikinä ilman tätä viivytys- ja kuunteluvaihetta. (Ahonen 2006, Kasvatus 1/2006)”

3.2 Leikki on lapsen työtä

Kalifornialainen musiikkikasvattaja Doug Goodkin (2002) on huolissaan lasten rajoitetusta leikkimisestä kouluikään tultaessa. Varhaislapsuudessa lapsen leikki on vapaata ja lähes rajoittamatonta. Leikki on lapsen työtä, kunnes kouluikään tultaessa leikkiä rajoitetaan. Lapsi pakotetaan aikatauluihin ja lukujärjestykseen. Lapsuus keskeytyy koulupäivien ajaksi lähes tyystin. Kouluajan ulkopuolella hänellä on vastuu myös koulutehtävistään ja harrastuksistaan. Kotona häneltä odotetaan ”koululaisen” käytöstä. Lapsen elämä muuttuu tavoitteelliseksi, ja koulumenestys määrittelee hänen tulevaisuuttaan. Lapsi taistelee luontaisesti tätä muutosta vastaan. Mitä jos joku koulu ymmärtäisikin puuttua lasten tarpeisiin, ja mahdollistaisi myös leikin ja mielikuvituksen päivän askareissa? (Goodkin, 2002)

On osittain ymmärrettävää, että kyseistä Goodkinin esittämää näkökulmaa ei voida huomioida peruskoulujen opetussuunnitelmassa. Yksinkertainen selitys on resurssien vähäisyys. Tällä hetkellä taideaineiden tuntimäärät peruskouluissa on leikattu miniiniin. Alakoululaisilla on musiikinopetusta vain tunti viikossa.

Vuosaaren musiikkikoulun toiminnassa tämä ongelma huomioidaan. Iltapäivä on pitkä ja siihen mahtuu paljon pelejä ja vapaata leikkiä. Myös musiikin oppiminen käy leikin kautta. Musiikin keksiminen on improvisointia.

Olen huomannut, että leikkiin motivoiminen on paljon helpompaa kuin varsinaiseen harjoitteluun. Toteutamme laulun sekä soiton harjoittelua leikkien kautta. Musiikki-leikki voi tarkoittaa myös pienten musiikillisten tehtävien suorittamista yhteissoitossa esimerkiksi rytmiikan keinoin. Musiikkileikki on usein myös oivallisen virkistävää aivojumbppaa.

4 KAKSI MUSIIKKIPEDAGOGISTA NÄKÖKULMAA

Vuosaaren musiikkikoulun instrumenttiopetus on Suzuki-painotteista. Itse olen tutustunut metodiin mahdollisuuksieni mukaan. Olen tuonut opetukseen myös Orff-pedagogista näkökulmaa. Molemmat pedagogiset suuntautumiset tukevat mielestäni toisiaan, niin ryhmä- kuin yksilöopetuksessakin

Orff- ja Suzuki-pedagogiikat ovat erittäin toivottava yhdistelmä musiikinopetuksessa. Se tuntuu tällä haavalla minulle mielekkäimmältä ja olen sen toiminnassamme hyväksi havainnut. Kuten opinnäytetyöstäni on tähän asti havaittavissa, opetukseni ei ole ainoastaan instrumentinopettamista vaan myös musiikillisen käyttäytymisen harjoittamista, luovuuteen kannustamista eli kokonaisvaltaista musiikkikasvatusta. En ole vielä pätevä Suzuki-, tai Orff- opettaja, mutta olen tutustunut kumpaankin pedagogi-

seen suuntautumiseen kursseilla sekä opinnoissani harjoitteluopintojaksoilla. Olen aloittanut Orff- pedagogiset opinnot kesällä 2009.

Sekä Suzuki että Orff vertaavat musiikin opettamista siemenen kylvämiseen. Itse vertausta mietittyäni tuumin Orff- kukan olevan villi ja vapaa - auringonkukka ja Suzukin kaunis elegantti ja täydellinen - kuin orkidea. Miten nämä kaksi erilaista menetelmää tukevat toisiaan? Niissä on paljon eroja, mutta myös monta yhteistä piirrettä. Molemmissa lähtökohta on jokaisessa lapsessa löydettävä synnyynnäinen lahjakkuus musiikin oppimiseen.

4.1 Carl Orff

Carl Orff syntyi Münchenissä vuonna 1895 ja kuoli 1982 synnyinseudullaan. Hän opiskeli säveltämistä vuonna 1912 Baijerin Akademie der Tonkunstissa mutta lopetti opintonsa kesken, kokiessaan koulun opetusmenetelmät vanhanaikaiseksi. Musiikinopintonsa hän suoritti Münchenin musiikkiakatemiassa. Vuonna 1923 Orff tutustui tanssija Dorothee Güntheriin, joka oli perehtynyt Dalcroze- ja Laban-tekniikoihin. Günther halusi perustaa koulun, jossa opetus olisi monipuolista eikä vain yhteen metodiin sidottua. Orffin ja Güntherin ajatukset sopivat hyvin yhteen, sillä molemmat korostivat musiikin ja liikkeen luonnollista yhteyttä ja kokonaisuutta. Molemmat pitivät myös improvisointitaitoa tärkeänä niin tanssissa kuin musiikissakin. Vuonna 1924 Orff ja Günther perustivat voimistelu-, tanssi- ja musiikkikoulu Güntherschulen Müncheniin. Koulun lähtökohtana oli ajatus siitä, että tanssin ja musiikin opinnot täydentäisivät toisiaan. (Kekäläinen 2008)

Lukiessani Doug Goodkinin kirjoittamaa ” Play, dance and sing”- kirjaa, törmäsin sanoon musiikillinen käyttäytyminen. Mietin pitkään mitä Carl Orff oli näillä sanoilla tarkoittanut. Kirjassa kerrotaan, että oman työstämisensä jälkeen Carl Orff oli itse huomannut, että aikuiset ovat iän myötä rajoittaneet musiikillista käyttäytymistä, mutta lapsilla ei ole estoja käyttäytyä musiikillisesti. Huomattuaan tämän, voimistelu-, tanssi- ja musiikkikoulu Güntherschulenissa alettiin kouluttaa lasten opettajia. Carl

Orff ei koskaan itse opettanut lapsia, mutta kehitti elämäntyönään filosofiaan kokemuksellisesta musiikinoppimisesta. (Goodkin 2002)

Pohdittuani Goodginin mainitsemaa musiikillista käyttäytymistä, koen sen jollakin tapaa ihmisen luonnollisena, kehon reaktiona musiikkiin. Musiikkia voi oppia vain kokeilemalla sitä, soittamalla, tanssimalla, laulamalla, kuuntelemalla. Käytännössä sitä voi oppia ihan missä vaan, metrossa, pankissa, lenkillä, koulussa jne. Oppimista tapahtuu kun päässä soi ja sormet rummuttelevat liukuportaiden kaiteissa. Oppiminen on myös reagoitua ympäröivään ääneen. Millaisen reaktion kukin ääni/musiikki saa meissä aikaan riippuu myös vahvasti tunnetilasta. Tällaista reagoitua voisi kutsua arkisesti musiikilliseksi käyttäytymiseksi! Musiikillinen käyttäytyminen on siis kokemuksellista ja elämyksellistä oppimista. Musiikkikäyttäytymistä harjoitetaan toki tietoisestikin musiikin ja tanssin opinnoissa. Arkisen musiikkikäyttäytymisen kohdatessa opetettu musikaalisuus, syntyy mielenkiintoinen symbioosi; muusikkous.

Orff- opettajan työtavat eivät juuri poikkea perinteisen musiikinopettajan työtavoista, mutta ne painottavat imitaatiota sekä improvisaatiota. Imitaation harjoittaminen on tärkeä myös kuulon kehittymisen kannalta. Imitaation kautta harjoitellaan kehosoittoa, liikeilmaisua ja instrumentin hallintaa. (Frazee. 1987:26, 27) Usein harjoitteiden tarkoitus on haastaa lapsi itse kehittämään imitoitavan kehyksen liikettä tai ääntä. Näin opetus suuntautuu improvisaatioon.

4.2 Shinichi Suzuki

Japanilainen viulisti Shinichi Suzuki (1898-1998) omisti elämänsä viulunsoiton pedagogiikan kehittämiseen. Hänen kirjoittama pedagoginen kirja ”Rakkaudesta musiikkiin” (1983) kertoo siitä kuinka hän kehitti lahjakkuusmenetelmänsä. Menetelmä kehittyi hyvin lapsilähtöisesti ja on mielestäni siksi oivallinen soiton opetuksen alkuvaiheisiin.

Aloittaessaan lasten viulunsoiton opettamisen Suzuki joutui uuden haasteen eteen. Miten opettaa lasta, joka ei vielä osaa lukea tai kirjoittaa. Hän havaitsi, että matkiminen on ominaista lapsen oppimisen kannalta. Samoin myös tuttujen laulujen lau-

laminen sekä toisto. Suzuki huomasi kaikkien lahjakkuuden olevan synnynnäistä tarkkaillessaan heidän reagoituaan musiikkiin. Hän havaitsi että lapsi nauttii kappaleen toistosta, sekä tutuksi tulleen kappaleen kuulemisesta jo alle yksi-vuotiaana. Samanlaisia huomioita hän päätteli kielen oppimisesta. Lahjakkuusmenetelmää onkin kutsuttu myös äidinkieli- menetelmäksi. (Suzuki 1983, 10)

Kaikki lapset ovat syntyessään varustettu lahjakkuudella oppia. ”Dialektisen näkemys mukaan, jota Suzukinkin voidaan sanoa edustavan, lapsi on kuin tyhjä taulu, johon ympäristö kirjoittaa. Suzuki uskoo siis, että kasvatus määrää ihmisen tulevaisuuden. (Winberg 1980)” Vastakkainen kasvatussuunta antaa ymmärtää että lahjakkuutta määrää geenit. Mielestäni tätä on pohdittava nykypäivänä uudelleen niin, että lasta muokkaa yhä voimakkaammin ympäristö. Median vaikutus lapsen kasvuun ja kehitykseen on jo kiistaton. Puhumme jo mediakasvatuksesta.

Suzuki- metodin ensimmäinen soitettava kappale on maailmanlaajuisesti tunnettu ”Tuiki tuiki tähtönen”. Tätä kappaletta varioidaan erilaisilla rytmeillä. Ruotsalaisessa Suzuki- koulussa ensimmäinen variaatio on ”köttbullar med lingon” ja vastaavassa suomalaisessa sama rytmi on ”pikku pupu loikki”. Lauseen merkitys ei ratkaise, vaan sanojen tavurytmit.

Suzuki oletti, että ihmiset luulevat syntyneensä maailmaan joko lahjakkaina tai lahjattomina. Ihmiskunnan suurin tragedia on jättäytyä tähän kohtaloon eläen säästöliekillä kokematta todellista elämäniloa. Jokaisella ihmisellä on synnyinlahjana kyky oppia. On kuitenkin synnyttävä sellaiseen ympäristöön, joka mahdollistaa oppimisen. (Suzuki 1983, 5)

Suzukin suosittelee ns. musiikkikylvyn aloittamista jo ennen lapsen syntymää. Tämä tapahtuu musiikin kuuntelun keinoin. Lapsen tulisi kuulla säännöllisesti samoja kappaleita, ja sitten myöhemmin soittotunnit aloitettuaan myös soittaa nämä samat kappaleet.

Vuosaaren musiikkikoulun iltapäivätoiminnassa emme toki edellytä, että lapsen perhe olisi ollut hänen syntymästään asti toteuttamassa päivittäisiä musiikkikylpyjä. Toisaalta iltapäivätoiminta sopii mainiosti tukemaan lapsen arkielämään kuuluvaa mu-

siikkikylpyä kouluikässä. Lapsi kuulee päivittäin viulunsoittoa, rentoutumismusiikkia, musiikkiliikuntaan integroitua musiikkia, opettajien soittoa sekä ryhmäsoittoa. Lapsen ei aina tarvitse keskittyä kuuntelemaan musiikkia. Se soi taustalla ympäristössä, jossa hän voi suorittaa arkisia askareitaan kuten leikkimistä ja läksyjen tekoa. Tämä ei tarkoita että musiikkikoulussa soi jatkuvasti. Myös hiljaisuus on tärkeää, ja rauhoittumisen merkitystä iltapäivätoiminnan aikana ei pidä vähätellä.

Lahjakuuskasvatusmenetelmän ei ole tarkoitus tuottaa soittajasta ammattimuusikkoa tai neroa. Menetelmän tarkoitus on kasvattaa erinomaisia soittajia, jotka ovat kyvykkäitä lopulta juuri sillä alalla, jonka he itse valitsevat. Olisiko siinä enemmän kyse kannustuksesta; mitä enemmän innostut soittamaan, sitä lahjakkaammaksi kasvavat.

Opettaessani viulunsoiton alkeita kunnioitan syvästi Suzuki –metodia ja yritän hyödyntää siitä ammentamaani tietoa mahdollisimman paljon. Minusta tuntuu kuitenkin että lapset tarvitsevat soitettavan ”Suzuki- materiaalin” lisäksi muutakin soitettavaa.

Yhdistämme Suzuki-ohjelmistoon myös Leenamaija Raukolan sävellyksiä viulunsoiton alkuopetukseen ja Mauno Järvelän Näppäri- ohjelmistoa. Raukola ja Järvelä ovat molemmat perehtyneet myös Suzuki- pedagogiikkaan ja soveltavat sitä opetuksessaan. Olen osallistunut heidän ryhmäopetukseen ja yksityisopetukseen opiskellessani viulunsoittoa Tampereella ja Kaustisella. Olen saanut heiltä paljon ideoita ja vaikutteita omaan opetukseeni.

5 MUSIIKILLISEN ILTAPÄIVÄKERHON

5.1 Taustatekijät

Mistä syntyy tarve ja halu tarjota musiikillista iltapäivätoimintaa ekaluokkalaisille?

Tänä päivänä iltapäivätoiminnan merkitys osana lapsen kasvatusta vain vahvistuu.

Päivän aikana tapahtuva harrastustoiminta on hyvin perusteltua. Vanhemmat teke-

vät vuorotöitä, pätätöitä, pitkiä päiviä ja raskaita iltatöitä. Tämä tekee heistä stressaantuneita. Jos tähän ruuhkaan lisää lapselle iltaharrastuksia, voi perheen yhteinen aika lopulta jäädä väliin kokonaan.

Harrastukset vievät voimia ja erityisesti soittoharrastus vaatii keskittymistä sekä pitkäjänteisyyttä. Instrumentin hallintaan vaaditaan myös harjoittelua. Ratkaisu väsyneen lapsen luonnolliseksi motivoimiseksi harrastuksiin on tietenkin harrastuspainotteen iltapäivätoiminta, johon sisältyy myös instrumentin alkuopetus. Tällöin harrastuksiin ei tarvitse lähteä pitkän päivän päätteeksi, vaan se on osa päivällä tapahtuvaa toimintaa.

Musiikkikoulu arkisena ympäristönä lapselle poistaa vanhahtavat ennakkokäsitykset musiikin opiskelun luokkajaosta, niistä asenteista joiden mukaan viulu on keskiluokan kallis harrastus. Se, että viulu istuu päivittäin hetken verran lapsen olkapäällä, on luonnollinen osa jokapäiväistä toimintaa.

Vuosaaren musiikkikouluun otetaan oppilaat ilmoittautumisjärjestyksessä. Vuosaaren musiikkikoululla on Helsingin kaupungin kulttuuri- ja kirjastolautakunnan hyväksymä yleisen oppimäärän mukainen opetussuunnitelma musiikissa. Iltapäivätoiminnan oppilaspaikoista päättää opetusvirasto. Osallistuvilta edellytetään kiinnostusta musiikin oppimiseen, mutta ei musiikillisia taustoja tai näyttöä osaamisesta. Vanhempia tiedotetaan alusta alkaen selkeästi musiikkipainotteisuudesta, joten tähän on perheissä jo varauduttu.

5.2 Päiväohjelma

Lapsi ilmoittautuu iltapäiväkerhon opettajalle saapuessaan kerhoon. Silloin opettaja yleensä kartoittaa millainen koulupäivä lapsella on ollut. Jokainen päivä on erilaisia sattumuksia täynnä. Lapsi saattaa toisinaan olla väsynyt, huolissaan tai onneton. Opettajan on otettava huomioon muuttuvat mielialat ja energian taso sekä huomiotava lapsi yksilönä ylipäättään. Opettajan kannustus on lapselle todella tärkeää.

Jos lasta ei kuulu eikä näy, on opettajan otettava yhteyttä vanhempiin ja selvitettävä, minne lapsi on koulumatkalta mennyt. Vanhemmat ovat velvollisia ilmoittamaan lapsen poissaoloista sekä muutoksista viikkoaikatauluihin. Lasta ei myöskään saa luovuttaa kenen tahansa matkaan iltapäivätoiminnan päätyttyä. Lapsi voi lähteä yksin kerhosta kotiin, mikäli näin on sovittu huoltajan kanssa. Vaihtoehtoisesti vanhempien kanssa on sovittava kuka hakee lapsen iltapäiväkerhosta. Opettajien on oltava tarkkoja tällaisissa vastuukysymyksissä ja merkittävissä asioihin lasten saapuminen sekä poistuminen iltapäiväkerhosta.

Toivomme että iltapäivätoiminta ei ole sairaskoti, joten lapsen ollessa sairaana hänen tulee jäädä kotiin. Sairastapausten välttämiseksi ryhmätoiminnassa on myös syytä huolehtia lasten sekä kerhotilojen hygieniasta ja siisteydestä. Lapset pesevät kädet tullessaan kerhoon ja myös ennen välipalaa. Jos lapsi sairastuu päivän aikana, on vanhemmilla tapauskohtaisesti velvollisuus tulla noutamaan lapsi kotiin jo ennen kerhon päättymistä.

Läksyjen tekeminen on osa iltapäivän ohjelmaa. Jokaisella lapsella on velvollisuus huolehtia omista tehtävistään, mutta opettajat valvovat, että läksyt muistetaan tehdä. Opettajat myös auttavat lasta vaikeissa tehtävissä. Pyrimme kuitenkin ensisijaisesti siihen, että lapsi ottaa vastuun omista läksyistään ja suorittaa ne itsenäisesti keskittyen omaan tekemiseensä. Läksyjen tekoon on rauhoitettu ns. läksyhuone. Vanhemmilla on velvollisuus tarkistaa kotona illalla, että läksyt on tehty huolellisesti. Lapsi voi vanhempien luvalla tehdä läksyt myös kotona.

Jokaiseen päivään sopii myös laulu/leikki-tuokio. Vuosaaren musiikkikoulussa me kutsumme sitä piiriksi. Piirissä opettajan on mahdollista huomioida lasten jaksamista sopivilla musiikillisilla tehtävillä. Nämä tuokiot ovat hetkiä, joiden kesto ei tarvitse määritellä. Toisinaan lapset jaksavat keskittyä pitkäänkin musiikkituokioon, mutta opettajan on huomioitava, että heillä on jo koulupäivä takana. Ennen kaikkea lapset tarvitsevat helppoa yhdessä tekemisen meininkiä. Parhaimmillaan se rentouttaa lapsia, aktivoi lasten ajattelua ja ryhmäyttää. Piirissä voi myös keskustella yhteisistä asioista. Opettaja aktivoi ryhmää omalla esimerkillään. Yhdessä musisoimisessa on valtavaa latausta, ja kaikki lapset nauttivat siitä.

Piirin ja välipalan välissä voi pitää pienen rauhoittavan kuuntelutuokion. Kuuntelutehtävä voi olla satu tai musiikkia. Joskus se voi olla hiljaisuuttakin. Lapsille täytyy usein korostaa kuuntelun merkitystä.

Iltapäivätoiminnan ohjelmaan kuuluu oleellisesti myös välipala. Opettajat laittavat välipalan, sekä huolehtivat sen terveellisyydestä ja riittävydestä. Välipala on klo: 14.00, ja se rytmittää päivää tasaisesti.

Päiväohjelman tulee sisältää myös ulkoilua. Lapsilla on oltava ulkoiluun riittävät varusteet. Opettaja on myös osaltaan vastuussa lapsen pukeutumisesta, eli ulos ei mennä, jos siellä kastutaan tai palellaan. Ulkoilemme useimmiten samassa tutussa puistossa, jossa lapset oppivat tuntemaan puiston rajat sekä yhdessä sovitut säännöt leikeistä ja kiipeilyistä. Opettajan tehtävä on tarkkailla lasten vuorovaikutusta sekä pyrkiä ehkäisemään mahdolliset kiusaamis - ja tappelutilanteet.

6 MUSIIKILLINEN TOIMINTA

6.1 Piiri

Yhteismusisointi, musiikkiliikunta, rytmikka ja kuorolaulu; tätä kaikkea kutsumme Vuosaaren musiikkikoulussa piiriksi. Piirihetki kokoaa lapset päivittäin yhteen musisoimaan ja tanssimaan. Hetken pituuteen vaikuttaa monet tekijät. Useimmiten piirin kestää 15-30 min.

Piirin opetus perustuu Orff- pedagogiseen näkemykseen. Piirin käyttämään siinä kaikkia musiikillisia työtapoja.

Mielestäni parasta piirissä on sen keston ja toimintatapojen määrittelemättömyys. Opettaja päättää mihin kohtaan päivää piirihetki sopii, ja mitä siinä milloinkin tapahtuu. Piirin aihe tai teema saattaa hyvinkin olla vaikkapa jostakin päivällä tapahtuneesta asiasta, tai säästä. Opettajalla on päivällä aikaa miettiä piirin sisältöä ja tavoitteita, ja inspiroitua lasten puuhailusta ja kerhon ilmapiiristä.

Piiri voi toteutua myös pienryhmäopetusta. Toinen opettaja/ohjaaja voi järjestää osalle ryhmää muuta toimintaa sillä välin kun musiikin vastuopettaja pitää piirin. Mielestäni tämä on erinomainen järjestely. Erityisesti laulamisen harjoitteluun vaatii välillä pienemmän ryhmän harjoitteita. Näin oppilaan oma äänenkäyttö tulee hänelle selkeämmin tutuksi, sillä hän voi helpommin keskittyä kuuntelemaan omaa ääntään. Olen huomannut että ensimmäisen lukuvuoden aikana oppilaiden ääni vahvistuu ja sävelpuhtaus paranee huomattavasti, mikäli näiden osaamisalueiden eteen tehdään riittävästi tarkoitukseen soveltuvia harjoitteita. Ryhmässä on huomioitava yksilöiden väliset erot musiikillisissa osa-alueissa (laulu, soitto, kuuntelu, rytmiikka, liikunta), ja kehitettävä kaikkia alueita niihin soveltuvia musiikillisia työtapoja hyödyntäen. Oppiminen perustuu paljolti piilo-oppimiseen, jolloin oppilas ei itse tiedosta mitä musiikillista osa-aluetta hän harjoitteissa kehittää. Musiikkituokion tavoite on, että lapsen mieleen jää ensimmäisenä harjoitteista elämys tai onnistumisen kokemus.

Vuosaaren musiikkikoululla on monipuolinen rytmisoittimisto. Pyrimme käyttämään soittimia monipuolisesti piirin yhteydessä. Lapset saavat soittaa koulun soittimia myös omissa kokoonpanoissaan, kunhan kysyvät luvan soitinten lainaamiseen. Mielestäni lasten on saatava kokeilla soittimia myös muulloin kuin opettajan valvovan silmän alla. Rohkaisen lapsia harjoittelemaan omia musiikkiesityksiä, sekä esittämään niitä sitten muille kerholaisille. .

Yhdistän piiriin myös taide ja askarteluhetkiä. Harjoittelemmme musiikin integrointia taiteeseen erilaisilla tehtävillä. Yksinkertaisinta on siirtää piirin teema ja tunnelma suoraan paperille maalaten, musiikkituokion yhteydessä. Pidän tällaisen tuokion noin kerran kuussa. Lapset innostuvat tällaisista integroinneista aina.

Vuonna 2009-2010 musiikkikoulun iltapäivätoimintaan osallistuvat lapset käyvät myös kerran viikossa djemperyhmässä. Ryhmää opettaa tuntiohjaaja.

Ryhmässä tekeminen tiivistää koko iltapäivätoiminnan tarkoituksen. Siinä täyttyvät hyvin sekä sosiaaliset että musiikilliset tavoitteet.

6.2 Oma tausta viulunsoittajana

En ole koulutukseltani muusikko enkä instrumentinopettaja, mutta pedagogiseen koulutukseeni kuuluu vahvasti monipuolinen muusikkous ja soiton alkuopetus. Vahvimmat instrumenttini ovat alttoviulu ja viulu. Tämän vuoksi olen saanut mahdollisuuden erikoistua viulunsoiton alkuopetukseen. Olen opiskellut viulunsoittoa mm. lukiossa Mauno Järvelän oppilaana sekä alttoviulua Maria Mangelojan johdolla Jyväskylän ammattikorkeakoulussa.

Aloitin viulunsoiton opettamisen Vuosaaren musiikkikoulussa joulukuussa 2008. En ollut aikaisemmin opettanut tavoitteellista viuluopetusta, ainoastaan periodiluonteista ryhmäopetusta viuluille Kangasalan pikkupelimannien kesäleirin yhteydessä. Olen osallistunut viuludidaktiikan luentoihin Jyväskylän ammattikorkeassa Ulla Kekon johdolla. Ryhmäopetuksesta minulla oli jo runsaasti kokemusta, mutta yksilötuntien pitäminen jännitti. Suoritin viulunopettamisella viimeisen opetusharjoitteluni Alina Järvelän ohjauksessa. Harjoittelu oli työläs ja opettavainen. Sovimme koulun rehtorin sekä Alinan kanssa, että pyrimme toteuttamaan opetuksessa Suzuki- metodin tavoitteita ja menetelmiä. Näin sain oivallisen ja hienon tilaisuuden tutustua Suzuki- metodiin instrumenttiopetuksen alkuopetuksessa. Mielestäni metodi istuu alkuopetukseen oikein hyvin.

6.3 Viulutunti

Lapsen tullessa viulutunnille tunnelman luominen on opettajan tärkein tehtävä. Lapsen mieltä häiritsevät ajatukset muista tekemisistä on saatava hetkeksi syrjään, jotta lapsi voi keskittyä tunnin sisältöön. Aluksi kumarretaan niin kuin Suzuki- tapoihin kuuluu. Tämä virittää lasta sopivasti alkavan tunnin tunnelmaan.

Kuten Orff- pedagogisen näkökulman mukaan myös viulun soiton opettamisen lähtökohtana on imitointi. Opettaja voi haastaa lapsen motoriikkaa sekä sävelkorvaa mitä moninaisin imitaatio-harjoituksin. Myös soittoasennon rakentuminen on peiliin katsomista. Ensin mallia otetaan opettajasta, sitten tutkitaan peilin ääressä onko asento

oikean näköinen. Lapset peilaavat asentoja myös toisiltaan. Toisinaan ryhmätunnin harjoituksena jokainen lapsi saa vuorollaan olla ”viulupoliisi” ja kiertää tarkkailemassa asentoja. Eniten hankaluuksia koituu jousikäden asennon totuttelemisesta. Luulin, että tämä on viulunsoittamisessa se yleisin ongelma, rentouden löytäminen on toinen. Toki soittoasunnoissa on pieniä eroja johtuen ruumiinrakenteellisista eroista.

On hyvä toistaa tuttuja jo soitettuja kappaleita aina soittotehtävien edetessä. Näin lapsella on turva siitä, että hän on oppinut jo jotakin ja osaa jo jotakin. Onnistumisen kokemukset kannustavat jatkamaa haastavan instrumentin harjoittelua.

Jokaisella oppilaalla on viikossa yksi lyhyehkö yksityistunti, ja n. 4 kertaa 20 min ryhmätunti. Tavoitteena on hyvän soittoasennon rakentaminen ja sävel- sekä rytmikorvan kehittäminen. Musiikillisia tavoitteita on myös kuuntelun puolella.

Viulun opetusta kertyy lasta kohti keskimäärin 90 minuuttia viikossa. Asetamme lapselle sekä yksilöllisiä että ryhmäopetuksen tavoitteita. Viuluryhmien koot vaihtelevat päivittäin. Opetus tapahtuu samassa tilassa kuin ruokailu ja vapaa leikki. Viulutunnin aikana tila pyritään rauhoittamaan, mutta ei tyhjentämään muista oppilaista.

Viulutunti mahdollistaa myös lapselle tärkeän hetken olla kahden aikuisen kanssa. Siinä voi vaihtaa kuulumiset tai jutella oppilaan huolista tai onnistumisista. Opettajan rooli ei ole kuitenkaan yhteen viikkotuntiin sidottu, vaan hän on ennemminkin musiikillinen kanssaeläjä lapsen arjessa. Opettaja saa myös aitiopaikalta seurata lasten keskinäistä kommunikointia, ryhmäytymistä sekä musiikillista kehitystä.

6.4 Imitaatio-harjoituksia

Tässä muutamia esimerkkejä imitaatioharjoituksista. Harjoitteet soveltuvat myös ryhmätunnille.

- Toista tämä liike jousella! (esim. jousi sivulle, pään päälle, napaan, polveen ym.) Ote jousesta vahvistuu.
- Toista tämä rytmi! (Suzuki-rytmit, sekä improvisoituja rytmejä)

- *Tarkkaile millä kielellä soitan ja minkä rytmin! Toista.*
- *Soita A! Soita A A E!* Harjoitellaan jousenvaihtoja kieleltä toiselle. Opettaja voi myös laulaa soitettavat äänet, sävelnimillä tai ilman.
- Soita tämä rytmi valitsemallasi kielellä!
- Soita jokin rytmi, minä toistan sen!
- Kysymys – vastaus. Lapsi soittaa kysymyksen, opettaja soittaa vastauksen. Tämä harjoitus tehdään myös toisin päin.

Myös kappaleiden harjoittaminen käy pieniä imitaatio-palasia yhdistäen. Lapset soittavat korvakuulolta. Emme harjoittele notaatiota, sillä meillä ei ole siihen varsinaisesti aikaa. Lapsilla on mahdollisuus jatkaa soitonopintojaan Vuosaaren musiikkikoulussa tai Itä-Helsingin musiikkiopistossa. Heidän nuotinlukunsa helpottuu varmasti sävelkorvan sekä luku- ja kirjoitustaidon kehittymisen myötä. Nuotinlukutaidon kehittämiseen ei ole mielestäni kiire. Olisi hienoa tarjota siihen mahdollisuus niille jotka ovat siitä jo nyt kiinnostuneita, mutta itselläni ei ole tällä hetkellä aikaa panostaa siihen.

Mikäli lähtisin kehittämään musiikinteorian opetusta iltapäivätoimintaan, pyrkisin yhdistämään sen osaksi viuluryhmätuntia tai piirituokiota.

7 KEVÄTKONSERTTI

Tämän opinnäytteen liitteenä on DVD, joka on kuvattu Vuosaaren musiikkikoulun iltapäivätoimintaan osallistuneiden lasten kevätkuuhlasta 2009.

Ohjelmisto on Elisa Kulmalan sekä Alina Järvelän kokoama, mutta siihen saivat suurelta osin vaikuttaa oppilaat itse. Ohjelmasta löytyy lasten suosikkeja sekä laulaen että soittaen. Laulu Sininen ja valkoinen voitti suosituimman laulun äänestyksen. Kappaleita harjoiteltiin pitkin kevättä.

Esiintymiskokemukset ovat tärkeä osa musiikkikasvatusta. Tässä kevätkonsertissa pyrimme tuomaan lapset esiin omalla osaamisellaan tasapuolisesti niin, että jokaisella on oma tärkeä tehtävä juhlan onnistumiseksi. Mukana on myös muutama soolonumero joita lapset halusivat esittää. Konsertti oli julkinen ja yleisöä konserttiin keräytyi noin kuutisenkymmentä.

Ehdimme laulaa paljon vuoden aikana. Havaitimme, että lasten laulutaito kehittyi huomasti kevääseen mennessä. Pyrimme valitsemaan ohjelmistoon tuttuja suomalaisten lasten suosikkilauluja kautta aikojen.

Viuluohjelmistoa on Suzuki 1 vihkosta, Viuluni soi (Kiiski & Lannes-Tukiainen & Manninen) vihkosta kappale Kävelen kävelen, sekä Leenamaija Raukolan jäätelörock.

Vuoden aikana iltapäiväkerholaiset saivat nauttia muutamista eritysvierailijoista. Heitä kävi opettamassa mm. Lotta Virkkunen, joka teki heille irlantilaisen tanssin koreografian. Tämä tanssi esitettiin myös kevätjuhlassa.

Konsertti onnistui mielestämme hyvin. Kevät oli kiireinen molemmille opettajille. Opetimme eri päivinä samaa ohjelmistoa lapsille. Mielestäni tämä oli mukava kokemus. Oli aina yllättävää huomata kuinka lapset olivat edistyneet poissa ollessani, samalla tavalla tunsin myös Alina. Opetuksen jakaminen kahdelle opettajalle toimi mielestäni erityisen hyvin.

Opinnäytteen liitteenä on DVD kevätkonsertista. DVD:n on kuvannut Terhi Murtoniemi ja editoinut Mikko Murtoniemi.

DVD:llä soivat kappaleet järjestyksessä:

1. Nyt tuulet nuo viestin jo toivat

säv. Fuller H. J.

san. Konttinen Maija

2. Sininen ja valkoinen

säv. ja sa. Jukka Kuoppamäki

3. Molla Maija loikki

4. Maijal' oli karitsa

5. Aurinko nousee korkealle

säv. ja san. Vilma Timonen

6. Irlantilainen tanssi

7. Afrikkalainen magarena

8. Jäätelörock

säv. ja san. Leenamaija Raukola

9. Kävelen kävelen

10. Pikkuiset kultakalat

11. Tuzkov

12. Pianokappale

Suzuki vihko 1

13. Suomalainen polska

14. Pianokappale

Suzuki vihko 1

15. Markon pianokappale

elokusvasta Star Wars

16. Hämä hämä häkki

17. Senjua de dende

18. Kanootin kapean

19. Maani on majavan

20. Ruoho huojuu tuulessa

HUOM: Ne laulut joissa ei ole merkintää tekijästä, ovat kansanlauluja.

8 POHDINTA

Mielestäni Vuosaaren musiikkikoulun mallia voisi hyödyntää valtakunnallisesti. On hyvin perusteltua miksi harrastusten tulisi kuulua lapsen iltapäiviin, eikä suinkaan iltoihin. Musiikillinen iltapäivätoiminta on omiaan tukemaan lapsen musiikillista sekä sosiaalista kasvua ensimmäisellä ja toisella luokalla.

On syytä olla huolissaan lasten valvomattomasta ajankäytöstä koulupäivän jälkeen. Useilla yksin iltapäivänsä viettävillä lapsilla on kotona ystävänään vain tietokonepelit. Iltapäivätoiminta antaa lapselle mahdollisuuden leikkiä ikätovereiden kanssa, ja harjoittaa sosiaalista käyttäytymistään.

Iltapäivätoiminnan laadun takaa ammattitaitoiset opettajat. Varhaisiän musiikkikasvattajan koulutus on mielestäni omiaan tämän tehtävän täyttämiseen. On fantastisen hienoa, että Vuosaaren musiikkikoulu on saamallaan tuella pystynyt soitinhankintoihin niin että lapset voivat soittaa koulun viuluilla päivittäin. Mikäli muualla suomessa lähdetään toteuttamaan näin pitkälle vietyä ja perusteltua musiikillista iltapäivätoimintaa, suosittelen instrumentin alkuopetuksen istuttamista päiväohjelmaan. Olen ollut erittäin positiivisesti yllättynyt lasten vastaanottavaisuudesta viulunopetuksen suhteen. Kaikki tahtovat soittaa viulua, sekä yksin että ryhmässä. Voin todeta että me opettajat olemme osaltamme onnistuneet innostamaan heitä soittoharrastukseen, mutta kuitenkin tärkeämpää heille on nähdä se että kaikki kaveritkin soittavat täällä viuluja. Vertaistuki vahvistaa omia soittokokemuksia ja positiivista ilmapiiriä.

Jos voisin toivoa jotakin toisin, toivoisin että ryhmäkoot olisivat hieman pienempiä. Minusta sopivan ryhmän koko voisi olla n. 15 lasta. Tämä helpottaisi valtavasti opettajien työtä. Pienemmällä ryhmällä voisimme keskittyä musiikin tekemiseen helpommin. On suuri ero opettaa ryhmää jossa on 25 lasta, kuin sellaista jossa on 15! Tämänkaltaiseen toimintaan ei valitettavasti kunnilla varoja juuri tällä hetkellä.

Toivoisin myös että saisin opettaa samaa ryhmää kaksi tai kolme vuotta. Vuoden aikana päästään niin hyvään vauhtiin, että on suorastaan sääli antaa oppilaat pois juuri kun olemme löytäneet yhteisen sävelen, ja meiningin tekemiseen! Haluaisin myös

kannustaa vanhempia panostamaan lapsen musiikkiharrastukseen ensimmäisen kouluvuoden jälkeenkin, vaikka tuntuisi siltä että se vaatii liikaa aikaa ja resursseja perheeltä. Toivon vanhempien aina nauttivan lastensa musiikista, ja huolestuvan mikäli musisointi lakkaa jossakin elämänvaiheessa.

Lopuksi tahdon vielä sanoa kiitokseni. Valtavan upeasta työpaikastani kiitän rehtori Liisa Winbergiä. Kiitos tuesta ja kannustuksesta, sekä kaikesta avusta ja ystävällisyydestä kuuluu Terhi Murtoniemelle. Oli suuri kunnia tehdä töitä Alina Järvelän kanssa, ja innostua hänen kanssaan viulunsoiton opettamisesta. Kiitos myös ystäville, tuttaville ja perheelle.

LÄHTEET

Ahonen, K. 2004. Johdatus musiikin oppimiseen. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Fraee, J Kreuter, K. 1987. Discovering Orff: A Curriculum for Music Teachers. New York: Schott Music Corporation.

Goodkin, D. 2002. Play, Sing & Dance: An introduction to Orff Schulwerk. New York: Schott Music Corporation.

Kekäläinen, T. 2004. Orff- Schulwerk. Artikkelinä on osa Tiina Kekäläisen Pro gradu tutkielmasta Moniaistisuus lapsen eheyttä vaalimassa. Jyväskylän yliopisto. viitattu 21.11.2009. [Http://www.jasesoi.fi](http://www.jasesoi.fi), Orff-Schulwerk.

Lindroos, K. 2006. teoksessa Lapsen parhaaksi, Opetusministeriö & opetushallitus. Helsinki.

Suzuki, S. 1983. Rakkaudella kasvatettu – Tie luonnolliseen oppimiseen musiikkikasvatuksessa, englanninkielisestä laitoksesta suomentanut Sari Helkala- Koivisto, Vihreälinja Oy, Tampere 2000.

Uoti, A. 2006. teoksessa Lapsen parhaaksi, Opetusministeriö & opetushallitus. Helsinki.

Winberg, L. 2009. Rehtori, Vuosaaren musiikkikoulu. Haastattelu 7.12.2009

Winberg, L. 1980. Suzuki- soitonopetusmenetelmä. Helsinki: Hellas.

LIITTEET

Liite 1

DVD: Vuosaaren musiikkikoulun iltapäivätoimintaryhmän kevätkonsertti 2009.